

Päätöksen tekijä: Janne Karhu
Päätöspäivämäärä: 14.03.2025

179-2025-140 Rakentamislupa

Rakennuspaikka

179-403-8-62-M609
Leinikinpolku 26
41120 PUUPPOLA
Yleiskaava

Toimenpide

Omakotitalo, autosuoja ja energiakaivon poraus

PRT	Käyttötarkoitus	Kokonaisala	Kerrosala	Tilavuus	Paloluokka
104212696V	Omakotitalot	156.0	156.0	390.0	P3
104212697W	Talousrakennukset	88.0	66.0	170.0	P3

Vaativuusluokka tavanomainen

Hakemuksen liitteet

Pääpiirustukset 7 kpl
Valtakirja
Energiakaivon rakennustapaselostus
Selvitys naapurien kuulemisesta
Kosteudenhallintaselvitys
Selvitys rakennuspaikan hallinnasta
Liitoskohtalausunto
Pumppaamoon liittymislupa
Märkätilojen leikkauspiirustukset

Lisäselvitykset ja poikkeukset

LISÄSELVITYKSET

Omistusoikeus on tarkistettu kiinteistötietojärjestelmästä.

Rakennettava talousrakennus sijaitsee suunnittelutarvealueella.
Rakennusten sijoittamisen edellytykset on arvioitu rakentamisluvan yhteydessä RakL 46 § mukaisesti. Rakennusten sijoittamiselle lupahakemuksen mukaisesti ei ole estettä.

KUULEMINEN

Rakentamislupahankkeesta on kuultu naapureita.

Päätös

Hakemus hyväksytään seuraavin ehdoin:

Ennen rakennustyön tai kunkin työvaiheen aloittamista on ilmoitettava:

SUUNNITTELIJAT

Pääsuunnittelija (ilmoitettu)

Rakennussuunnittelija (ilmoitettu)

Rakennesuunnittelija (ilmoitettu)

KVV-suunnittelija

IV-suunnittelija

TYÖNJOHTAJAT

Rakennustöiden vastaava työnjohtaja (ilmoitettu)

Ulkopuolisten KVV-järjestelmien työnjohtaja

KVV-laitteiston vastaava työnjohtaja

IV-laitteiston vastaava työnjohtaja

Ennen kunkin työvaiheen aloittamista on rakennusvalvontaviranomaiselle esitettävä:

Rakennesuunnitelmat

Ilmanvaihtosuunnitelmat

Vesi- ja viemärisuunnitelmat

Jätevesien käsittelysuunnitelma

Lämmitysjärjestelmän suunnitelmat

Hulevesisuunnitelma

Ennen rakennuksen käyttöönottoa tulee rakennusvalvontaan sähköiselle luvalla toimittaa seuraavat asiakirjat:

Vastaavien työnjohtajien tarkastusasiakirjat

Päivitetty energiaselvitys

Sähköasennusten käyttöönottotarkastuspöytäkirja

Käyttövesiverkoston painekoepöytäkirja

Ilmanvaihdon säätöpöytäkirja

Lämmitysverkoston koepainepöytäkirja

Energiakaivon porausraportti

Kohteessa on rakennustyön edistymisen mukaan pidettävä vähintään seuraavat katselmukset ja tarkastukset:

Paikan merkitseminen

Aloituskokous

Korkeusasema

Sijaintikatselmus

Rakennekatselmus

LVI-loppukatselmus

Loppukatselmus

Energiakaivon sijaintikatselmus

Lupamääräykset:

TYÖN TOTEUTTAMINEN EDELLYTTÄÄ SEURAAVIEN TARKASTUSTEN SUORITTAMISTA

Pohjatarkastus (vastaava työnjohtaja tarkastaa)
Terästys/anturat (vastaava työnjohtaja tarkastaa)
Rakennetarkastus (vastaava työnjohtaja tarkastaa)
Savuhormitarkastus (vastaava työnjohtaja tarkastaa)
Palo-osastointien tarkastus (vastaava työnjohtaja tarkastaa)
Pohjaviemärit (KVV-työnjohtaja tarkastaa)
LVI-tarkastus (KVV / IV-työnjohtaja tarkastaa)
Ulkopuoliset viemärit (Ulkopuolisten KVV-järjestelmien työnjohtaja tarkastaa)

KATSELMUSTEN TILAAMINEN, YHTEYDENOTOT SUUNNITELMISTA

Kaikki katselmukset tilataan hankkeen vastuualueen vastaavien työnjohtajien toimesta ja suunnitelmiin liittyvät yhteydenotot tulee tehdä suunnittelijoiden toimesta.

Paikan merkitseminen ja sijaintikatselmus tilataan Kaupunkirakenteen neuvonnasta puh. 014 569 6000.

TYÖMAAKYLTTI

Työmaalle on asennettava rakentamisesta kertova kyltti, jossa on selvästi näkyvissä rakennuksen käyttötarkoitus ja laajuus, valmistumisajankohta ja rakennuttajan yhteystiedot.

ALOITTAMINEN

Rakennushankkeeseen ryhtyvän tai hänen edustajansa tulee tehdä aloitusilmoitus rakennusvalvontaan ennen rakennustöiden aloittamista.

Ennen rakennustyön aloittamista on järjestettävä aloituskokous. Voit olla rakennusvalvontaan yhteydessä katselmusajankohtien sopimiseksi puhelimitse 014 569 6000, Sähköisen asiointipalvelun Ennakkokyselyt ja viestit kautta tai osoitteesta rakennus.valvonta@jyvaskyla.fi.

Aloituskokouksessa on oltava läsnä ainakin rakennushankkeeseen ryhtyvä tai tämän edustaja, rakennuksen pääsuunnittelija, vastaava työnjohtaja sekä rakennusvalvontaviranomaisen edustaja.

Aloituskokouksessa määrätään muista mahdollisista katselmuksista sekä sovitaan tarkastuksista ja niitä suorittavista henkilöistä.

Lvi-aloituskokouksen tarpeesta ja järjestämistavasta sopimiseksi on rakennuttajan tai hänen edustajansa otettava yhteys rakennusvalvonnan lvi-insinööriin.

HANKKEEN OSAPUOLET

Rakennushankkeeseen ryhtyvän tulee lisätä tiedot erityisalan suunnittelijoista sähköiseen asiointipalveluun ja hyväksyttää kaikki erityisalan suunnittelijat ennen ko. erityisalan suunnittelutyön käynnistämistä.

Vastaavan työnjohtajan on työn edistymisen mukaisesti varmennettava suorittamansa tarkastukset allekirjoituksellaan tarkastusasiakirjaan.

Erityisalojen työnjohtajien tulee suorittaa omien vastuualueidensa tarkastukset ja merkitä ne suoritetuiksi tarkastusasiakirjaan.

Vastuullisten suunnittelijoiden tulee suorittaa omien vastuualueidensa tarkastukset ja merkitä ne suoritetuiksi tarkastusasiakirjaan.

RAKENNUSTYÖN TARKASTUSASIAKIRJAT

Vastaavien työnjohtajien on pidettävä rakentamisen asianmukaisen toteuttamisen ja hyvän rakennustavan varmistamiseksi sekä tarkastusten todentamiseksi rakennustyön tarkastusasiakirjaa työn edistymisen mukaisesti ja varmennettava suorittamansa tarkastukset allekirjoituksellaan (RakL 118 §).

Tarkastusasiakirjan yhteenveto tulee toimittaa rakennusvalvontaan ennen rakennuksen osittaista loppukatselmusta / loppukatselmusta (RakL 122 §).

RAKENNUSTUOTTEIDEN KELPOISUUS

Vastaavien työnjohtajien tulee ennen rakennuksen osittaista loppukatselmusta / loppukatselmusta varmentaa tarkastusasiakirjaan, että käytetyt rakennustuotteet ovat hyväksytyjä ja kohteeseen soveltuvia.

PAIKAN MERKITSEMINEN / SIJAINTIKATSELMUS

Paikan merkitseminen tulee tilata ennen rakennustyön aloittamista.

Mikäli luvassa hyväksytty korkeusasema muuttuu rakennuspaikan maastoon merkitsemisen jälkeen, sille on saatava rakennusvalvontaviranomaisen hyväksyntä. Mikäli korkeusasema muuttuu enemmän kuin 200 mm tulee myös naapurit kuulla uudestaan.

Vastaavan työnjohtajan tulee valita talousrakennuksen korkeusasema siten, että rakennuksen korkeusasema soveltuu ympäröivään maastoon ja rakennettuun ympäristöön.

Rakennuksen perustustyön tai sitä vastaavan rakennusvaiheen valmistuttua on suoritettava sijaintikatselmus, jossa todetaan rakennuksen paikka ja korkeusasema.

ERITYISSUUNNITELMIEN TOIMITTAMINEN

Erytyissuunnitelmat ja muut selvitykset tulee liittää sähköiseen asiointipalveluun Erytyissuunnitelmat-välilehdelle ennen kunkin työvaiheen aloittamista.

ENERGIATODISTUKSEN PÄIVITTÄMINEN

Energiatodistus on päivitettävä pysyvän rakennustunnuksen ja laa-
timisvaiheen (käyttöönotto) osalta ennen rakennuksen käyttöönottoa.
Päivitetty energiatodistus tulee toimittaa rakennusvalvontaan ennen
rakennuksen osittaista loppukatselmusta. Energiatodistus tulee myös
ajantasaistaa mahdollisten energiatehokkuuteen vaikuttavien muutosten
osalta (esim. iv-laitteen vuosihyötysuhteen muutos). Vastuuhenkilö
energiatodistuksen päivitykselle on pääsuunnittelija. ARA katsoo
energiatodistuksen puuttuvan, jos rakennusta myydään lupavaiheen
todistuksella.

KÄYTTÖ- JA HUOLTO-OHJE

Uudelle rakennukselle tulee laatia ja ylläpitää konekielisesti luettavissa
oleva rakennuksen tietomalleihin tai koneluettaviin tietoihin perustuva
rakennuksen käyttö- ja huolto-ohje. Ohjeen tulee olla riittävässä
laajuudessaan valmis ja luovutettavissa rakennuksen omistajalle
rakennusta käyttöönotettaessa. Tuoteselvitykset sekä muut rakennustyön
aikaiset rakennusmateriaalien ja työmenetelmien kelpoisuusselvitykset
tulee dokumentoida ja liittää käyttö- ja huolto-ohjeeseen (RakL 93 §, 94 §,
122 §, 139 §, 152 §).

SISÄÄNKÄYNNIT JA KULKUTIET

Sisäänkäynnin ja kulkuväylän kohdan ja talvella käytettävän leikki - ja
oleskelualueen sekä rakennusta ympäröivän katualueen ja muun yleisen
alueen on oltava suojattuna rakennuksen katolta putoavalta lumelta ja
jäältä lumiestein katemateriaali ja katon kallistus huomioon ottaen.
Sisäänkäynnin on lisäksi oltava suojattu kinostumiselta katoksella.

Pihan kulkuteiden portaiden ja luiskien on oltava turvallisia sekä
varustettuna tarkoituksenmukaisin kaitein ja käsijohtein.

Rakennuksen portaiden tulee olla turvalliset ja tarkoitukseensa soveltuvat.
Portaan pinta ei saa olla liukas. Poistumisalueen sisäisen portaan leveyden
tulee olla vähintään 850 mm.

JÄTEVEDET / VIEMÄRIVERKOSTO

Vahvistetulla vesihuoltolaitoksen toiminta-alueella sijaitsevan kiinteistön
tulee liittyä laitoksen vesijohto- ja viemäriverkostoon. Liittyminen edellyttää
liittymissopimusta ennen liittämistoimenpiteitä.

JÄTEHUOLTO

Kiinteistöllä syntyvien jätteiden käsittely, mukaan lukien lajittelu, keräys, mahdollinen osittainen kompostointi ja poiskuljetus on hoidettava jätehuoltomääräysten mukaisesti. Kiinteistön jäteasiat on ympäröitävä aitaamalla tai muutoin suojattava palovaaran, terveys- ja ympäristöhaittojen välttämiseksi (RakL 127 §, MRA 56 §).

OSOITENUMERO

Rakennukseen ja / tai tulotieltä näkyvään paikkaan on asetettava talon osoitenumerokilpi (MRA 84 §). Osoitenumerointi tulee olla todettavissa viimeistään käyttöönottokatselmuksessa, numerokorkeus vähintään 90 mm. Osoitenumero tulee olla valaistu asemakaava-alueella.

KATUALUEEN JA PIHAN KORKEUSSUHTEET

Piha-alueen rakentamisessa tulee huomioida, että suunnitellut katualueen rajan korkeudet sopeutuvat rakennettavan kiinteistön piha-alueen korkeussuhteisiin. Tieliittymän leveys saa olla enintään 6 metriä, liittymän kohdalla on oltava vähintään 315 mm rumpu ja liittymän muoto sekä kallistukset on tehtävä niin, etteivät valumavedet johdu kadulle. Naapurikiinteistöille ei saa ohjata valumavesiä.

RADON

Jyväskylän kaupungin alueella on mitattu ohjearvot ylittäviä radonpitoisuuksia. Rakennus tulee suunnitella ja toteuttaa siten, että mahdolliseen radonin torjuntaan on varauduttu tarvittavin teknisin ratkaisuin.

RAKENNUSMATERIAALIEN TYÖN AIKAINEN SUOJAUS

Rakennuttajan ja vastaava työnjohtajan tulee huolehtia, että rakennusmateriaalit suojataan työmaalla sateelta ja kosteudelta.

PALOTURVALLISUUS

Hormit ja tulisijat tulee tehdä 745/2017 Ympäristöministeriön asetuksen savupiippujen rakenteista ja paloturvallisuudesta mukaisesti.

- varmistettava tulisijan ja hormin yhteensopivuus (lämpötilakestävyys T).
- lattiarakenteiden kantavuus on selvitettävä.

Tehdasvalmisteisissa tulisijoissa ja hormoneissa tulee olla CE-merkinnät. Merkinnät tulee asentaa sellaiseen paikkaan, että ne ovat helposti tarkastettavissa.

Osastoivassa seinässä olevan oven on oltava hyväksytty ja CE-merkillä varustettu palo-ovi. Palo-oven tulee olla itsestään sulkeutuva ja salpautuva.

VARATIEJÄRJESTELYT

Makuuhuoneista on järjestettävä kerroksista riippumatta varatiemahdollisuus ulkotiloihin. Varatienä voidaan käyttää esimerkiksi ulko-ovea, ovea parvekkeelle tai kiinteäsalpaista ikkunaa, joka täyttää Ympäristöministeriön asetuksen rakennuksen käyttöturvallisuudesta 15 § määritelmän. Jos varatien putoamiskorkeus ylittää 3500 mm on varatie varustettava kiintein putoamiskorkeutta alentavin rakentein.

Varatien pystysuuntaisen luukun tai ikkunan vapaan aukon on oltava korkeudeltaan vähintään 600 mm ja leveydeltään 500 mm, kuitenkin näiden summan on oltava vähintään 1500 mm. Vaakasuuntaisen luukun aukon on oltava vähintään 600 mm x 600 mm.

PALOVAROITTIMET

Ennen rakennuksen tai sen osan loppukatselmusta sähköverkkoon kytketyt palovaroittimet tulee olla asennettuna ja toimintakunnossa.

Asunto tulee varustaa palovaroittimilla 1 kpl/alkava 60 m²/kerros.

HULEVEDET

Hulevedet on käsiteltävä omalla tontilla siten, että vesien valuminen naapurin tontille estyy. (RakL 138 §)

Erillinen pintavesisuunnitelma tulee toimittaa rakennusvalvontaan ennen pihatöiden aloittamista.

Kiinteistön hulevesijärjestelmän suunnittelussa on huomioitava, että ensisijainen ratkaisu hulevesien poisjohtamiseksi on niiden viivyttäminen ja/tai imeyttäminen kiinteistöllä. Viivytyks ja/tai imeytys tulee järjestää ennen hulevesien johtamista liitoskohta- tai hulevesilausunnossa edellytetyllä tavalla.

KÄYTTÖTURVALLISUUS JA HUOLLETTAVUUS

Kattosillat 1007/2017 Ympäristöministeriön asetuksen rakennusten käyttöturvallisuudesta mukaisesti.

Yli 1:8 kaltevalla katolla on käytettävä kattosiltaa, lapetikasta, kattoporrasta, askeltasoja tai jalkatukia.

Talo- ja kattotikkaat sekä kulkutasot tulee asentaa kiinteiksi.

Rakennusluvan kohteena olevan järjestelmän osalta tulee noudattaa seuraavaa:

Kaikkiin rakennuksen osiin, joissa on säännöllisesti siivottavia, nuohottavia, huollettavia tai tarkastettavia rakennusosia, varusteita taikka laitteita, on oltava pääsy ja työskentelymahdollisuus vaarantamatta työntekijöiden ja sivullisten turvallisuutta

ENERGIKAIVO

Lupa myönnetään energiakaivon poraukseen. Lupaviranomainen ei vastaa mahdollisista porauksesta aiheutuvista pohjaveden muutoksista.

Jos kaivon kansi on maanpinnan alla, tulee sijainti merkitä näkyvästi.

Kiinteistön omistajan ja poraustyön suorittajan toimesta tulee aina selvittää poraamisen edellytykset ja riskit.

Vähimmäisetäisyydet

Energiakaivot tulee sijoittaa seuraavasti:

- naapurin raja 7,5 m (pystysuorat porareiät)
- energiakaivojen välinen etäisyys 15 m, pystysuorat porareiät (tai vinoporaus)
- talousvesiporakaivo 40 m, talousvesirengaskaivo 20 m
- rakennus 3 m, katualueen/tiealueen/puiston reuna 3 m
- viemärit ja vesijohdot 5 m
- kiinteistökohtainen jätevedenkäsittelyjärjestelmä 20-30 m
- keruuputkiston vähimmäisetäisyys naapurin rajasta 1 m

Ohjeita:

- sähköpostitse tai puhelimitse tehty aloittamisilmoitus riittää
- kaivon paikan merkitsemistä ei suoriteta maastomittauksen toimesta. Hakijan tulee tilata energiakaivon sijaintikatselmus Kaupunkirakenteen neuvonnasta puh. 014 569 6000 poraustyön valmistuttua.
- porausraportti tai porauspöytäkirja tulee toimittaa rakennusvalvontaan

Ohjeistus/lisätiedot:

- Suomen ympäristökeskus, Ympäristöopas 2013, Lämpökaivo
- Suomen lämpöpumppuyhdistys, vinoporausohjeet

PORAUSRAPORTTI

Kiinteistön omistajan tulee ilmoittaa rakennusvalvontaan, kun energiakaivon poraustyö on tehty ja luvalla liitettyllä kirjallisella porausraportilla ilmoittaa toteutunut poraussyvyys, porauskulma, kallistussuunta sekä lämmönsiirtoneste.

KIINTEISTÖRASITE

Tarvittavat kiinteistörasitteet viemäri- ja vesiputkistojen sijoittamiselle naapurien kiinteistöille tulee olla perustettuna loppukatselmukseen mennessä.

LAIN- JA MÄÄRÄYSTENMUKAISUUS

Rakennushankkeeseen ryhtyvän on katsottava, että rakentaminen suoritetaan lainsäädännön ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten sekä myönnetyn luvan mukaisesti. Hänen asianaan on myös osaltaan huolehtia rakennustyön riittävästä valvonnasta ja tarkastamisesta.

Julkaisupäivä

18.03.2025

Nähtävilläolopaikka

Jyväskylän kaupungin sähköinen ilmoitustaulu

Päättäjä

Janne Karhu, lupainsinööri
email: janne.karhu@jyvaskyla.fi

Päätös on allekirjoitettu sähköisesti

Lupamaksu

Päätöksestä peritään Jyväskylän rakennusvalvontaviranomaisen taksan mukainen maksu.

Muutoksenhaku

Annetaan RakL 178 § ja HL 46 § perustuva oikaisuosoitus.

Oikaisuvaatimusohje

Päätökseen voi hakea muutosta oikaisuvaatimuksella. Oikaisuvaatimus on tehtävä kirjallisesti päätöksen tekijälle. Oikaisuvaatimus on tehtävä 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksisaannista. Asianosaisen katsotaan saaneen asiasta tiedon, jollei muuta näytetä, seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettamisestä. Mikäli päätös on annettu tiedoksi asianosaiselle sähköisenä viestinä hänen suostumuksellaan, katsotaan asiakirja annetun tiedoksi kolmantena päivänä viestin lähettamisestä, jollei muuta näytetä. Muiden katsotaan saaneen päätöksestä tiedon seitsemän päivän kuluttua siitä, kun päätös on asetettu yleisesti nähtäväksi Jyväskylän kaupungin verkkosivuille. Oikaisuvaatimusaikaa laskettaessa päätöksen tiedoksisaantipäivää ei lueta määräaikaan. Jos oikaisuvaatimusajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, joulukuun 25 päivä tai juhannusaatto tai arkilauantai, saa oikaisuvaatimuksen toimittaa ensimmäisenä sen jälkeisenä arkipäivänä. Päätös on lainvoimainen oikaisuvaatimusajan jälkeen, ellei siihen ole haettu muutosta.

Päätöksen antopäivä on 18.03.2025

Päätös on lainvoimainen 25.04.2025

Päätöksen tekijälle osoitettu kirjallinen oikaisuvaatimus on muutoksenhakijan tai tämän valtuuttaman asiamiehen toimitettava Jyväskylän kaupungin kirjaamoon viimeistään määräajan viimeisenä päivänä ennen kirjaamon aukioloajan päättymistä. Kirjaamon aukioloaika klo 8:00–15:00.

Osoite ja muut yhteystiedot oikaisuvaatimuksen toimittamiselle:

Jyväskylän kaupunki
PL 193, 40101 Jyväskylä
Kirjaamon käyntiosoite Vapaudenkatu 32, 40100 Jyväskylä
kirjaamo@jyvaskyla.fi
Puhelinnumero kirjaamoon: 014 569 0888

Oikeudesta tehdä oikaisuvaatimus lupapäätökseen säädetään rakentamislaisissa (179–183 §.)

Oikaisuvaatimuskirjelmä ja sen toimittaminen:

Oikaisuvaatimuskirjelmässä on ilmoitettava:

- päätös, johon vaaditaan oikaisua, sekä se, millaista oikaisua vaaditaan ja millä laillisilla perusteilla sitä vaaditaan.
- Oikaisuvaatimukseen on liitettävä asiakirjat, joihin sen tekijä vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.
- Kirjelmässä on mainittava oikaisuvaatimuksen tekijän, ja jos hän ei ole allekirjoittaja, myös allekirjoittajan nimi, asuinkunta ja postiosoite sekä puhelinnumero, johon asiaa koskevat ilmoitukset voidaan toimittaa.
- Sähköistä asiakirjaa ei tarvitse täydentää allekirjoituksella, jos asiakirjassa on tiedot lähettäjistä eikä asiakirjan alkuperäisyyttä tai eheyttä ole syytä epäillä.

Oikaisuvaatimus lähetetään ja sähköinen viesti toimitetaan viranomaiselle aina lähettäjän omalla vastuulla. Asiakirjan katsotaan saapuneen viranomaiseen sinä päivänä, jona asiakirja on annettu viranomaiselle. Postitse lähetetyn asiakirjan saapumispäiväksi katsotaan se päivä, jona lähetys on saapunut viranomaisen postilokeroon tai viranomaiselle on toimitettu ilmoitus lähetyksen saapumisesta postiyritykseen. Sähköisen viestin (faksin tai sähköpostin) katsotaan saapuneen viranomaiselle silloin, kun se on viranomaisen käytettävissä vastaanottolaitteessa tai tietojärjestelmässä siten, että viestiä voidaan käsitellä.

Oikaisuvaatimukseen annettuun päätökseen saa hakea muutosta valittamalla siten kuin rakentamislaisissa sekä oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetussa laissa säädetään.

Oikaisuvaatimus julkisoikeudellisesta maksusta

Lupamaksua ja valvontamaksua koskevassa muutoksenhaussa noudatetaan lupapäätöksen muutoksenhaun kanssa samaa menettelyä rakennusvalvontaviranomaisen taksan tulkintaan liittyen.

Oikaisuvaatimuskäsittely on maksutonta.

Rakennusvalvontaviranomaisen taksaan perustuvan suoraan ulosottokelpoisen saatavan maksusta on mahdollista tehdä perustevalitus Hämeenlinnan hallinto-oikeudelle. Perustevalitusaika on viisi vuotta siitä seuranneen vuoden alusta, jona maksu on määrätty tai maksuunpantu.